1.2. Ehliyeti Kısıtlayan Durumlar

Hak ehliyeti denilen **"vücub ehliyeti"** kişi hayatta ve hür olduğu sürece devam eder. Edâ ehliyeti ise bazı durumlarda kısıtlanır, bazen de tamamen ortadan kalkar. Edâ ehliyetini kısıtlayan veya ortadan kaldıran durumlara **"ehliyet arızaları"** denir. Bu durumlar meydana gelişinin kişinin elinde ve iradesi dâhilinde olup olmamasına göre iki kısma ayrılır:

a) Semavi a**rızalar:** Meydana gelmesi insanın iradesi dışında olan ehliyet ârızalarına **"semavi arızalar"** adı verilir. Çocukluk, akıl hastalığı, ölümle sonuçlanan hastalık, uyku, bayılma, unutma, bunama gibi durumlar semavi arızalar arasında sayılabilir.

Bu tür ârızalar, ehliyeti olumsuz yönde etkilemekte, yapacakları işlem ve yükümlülüklere göre ya kısıtlamakta veya tamamen ortadan kaldırmaktadır. Mesela, çocukluk ibadet yükümlülüğünü tamamen ortadan kaldırdığı için beş vakit namaz kılmayan bir çocuk bundan sorumlu olmaz. Çocukluk bazı suçlardan mali olarak sorumlu olmayı engellemediği hâlde bedenen sorumlu olmaya engel olduğu için ehliyeti kısıtlamıştır. Aynı şekilde çocuğun yaptığı bağış geçerli olmadığından çocukluk ehliyeti tamamen ortadan kaldırmış olmaktadır.

BİLGİ KUTUSU

Peygamberimiz buyurdular ki: "Kalem üç kişiden kaldırılmıştır; uyanıncaya kadar uyuyan kimseden, akıl baliğ oluncaya kadar çocuktan, akli dengesi yerine gelinceye kadar deliden" (İbn Mâce, Talak: 15)

b) Müktesep Ârızalar: Meydana gelmesinde insanın kendi iradesi ve fiili olan ârızalara **"müktesep arızalar"** adı verilir. Sarhoşluk, ciddiyetsizlik, bilgisizlik (cehâlet), savurganlık (sefâhet), hata gibi durumlar bu arızaların bazı örnekleridir. Bu tür ârızalar genel olarak ehliyeti ortadan kaldırmayıp kısıtlayıcı bir özelliğe sahiptirler. Mesela, sarhoşun bazı hukuki tasarrufları geçersiz sayılır. Aynı şekilde savurgan kişilerin bazı hukuki tasarrufları kısıtlanır.

Alzheimer hastası olanlar, namaz vaktinde namaz kılmayı unutsalar Allah (c.c) katında sorumlu olmazlar.

Bir kimsenin razı olmayacağı ve kendi iradesi ile yapmayı tercih etmeyeceği bir işi gerçekleştirme zorunda bırakılmasına **ikrah** denir. Gücü yettiği kadar kendini savunmasına rağmen ikrah baskı altına alınmış, silah zoruyla veya benzeri bir yöntemle istemediği bir işi yapmak zorunda bırakılmış kimse, Allah (c.c) katında tam olarak sorumlu tutulmaz, hukuki açıdan da -resmi makamlara ispat edebilmesi durumunda- kendi aleyhine yaptığı işlem iptal edilir.

LİSTELEYELİM

Eda ehliyetini kısıtlayan durumları gruplandırıp örnekler de vererek listeleyiniz.

